

's-Hertogenbosch

Omgevingsvisie:
resultaten
participatie
Gebiedsvisie
Engelen

Onderzoek & Statistiek
Oktober 2021

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Aanpak	3
1.3	Leeswijzer	4
2.	Engelen	5
2.1	Leeftijdsopbouw en huishoudenssamenstelling	5
2.2	Kenmerken woningvoorraad	6
2.3	Wat vinden bewoners van hun wijk?	7
2.3.1	Algemene indruk van Engelen.....	7
2.3.2	Wat maakt Engelen aantrekkelijk om in te wonen?.....	7
2.3.3	Wat zijn favoriete plekken in Engelen?.....	8
2.4	Verkeer en vervoer	9
2.4.1	Algemene indruk parkeren en verkeer	9
2.4.2	Hoe verplaatsen inwoners zich binnen de wijk?.....	11
2.5	Gezond leven	11
2.5.1	Algemene indruk gezond leven	11
2.5.2	Hoe kan gemeente de gezondheid van bewoners (nog verder) verbeteren?.....	11
2.6	Gewenste veranderingen in Engelen	12
2.7	Belangrijke onderwerpen voor de toekomst van Engelen	13

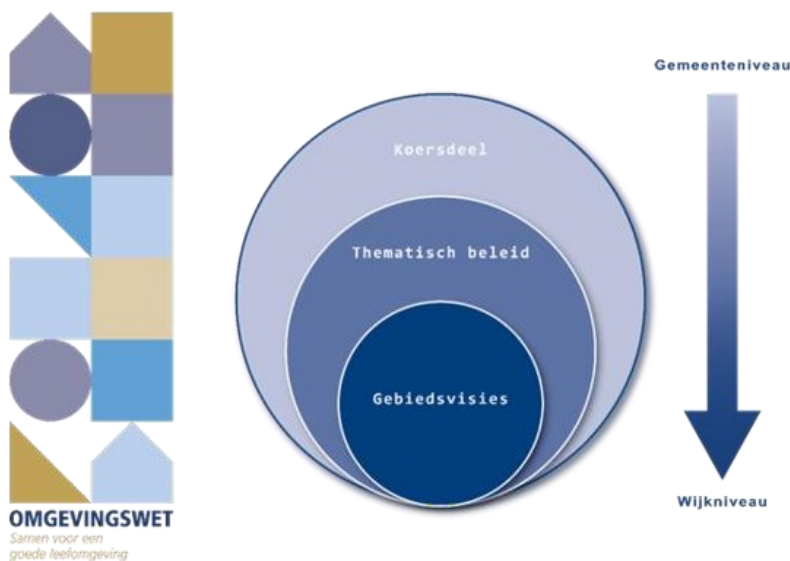
1. Inleiding

Naar verwachting gaat op 1 juli 2022 de nieuwe Omgevingswet in. Deze is bedoeld om bestaande wetten en regels over de fysieke leefomgeving te vereenvoudigen en te bundelen. Elke gemeente moet een eigen omgevingsvisie maken die betrekking heeft op alle terreinen van de fysieke leefomgeving. Tot de fysieke leefomgeving behoren in ieder geval bouwwerken, infrastructuur, water, watersystemen, bodem, lucht, landschappen, natuur, cultureel erfgoed en werelderfgoed.

1.1 Aanleiding

De gemeente 's-Hertogenbosch werkt momenteel aan het opstellen van een omgevingsvisie. Dit is een strategische en integrale lange termijnvisie op de fysieke leefomgeving (tot 2030). Belangrijke thema's daarbij zijn wonen en leven, verkeer en mobiliteit, veiligheid en gezondheid, economie, energie en klimaatadaptatie.

De omgevingsvisie bestaat onder andere uit een visie per wijk, de gebiedsvisies. Gebiedsvisies vormen de globale kaders voor de toekomstige ontwikkeling van een wijk. Maar wat maakt nu een wijk aantrekkelijk? Welke factoren bepalen of bewoners tevreden zijn met hun woonomgeving?

1.2 Aanpak

Voor de op te stellen gebiedsvisies is het van belang om inzicht te krijgen in hoe inwoners hun wijk beleven en wat zij belangrijk vinden in hun wijk en dit af te zetten tegen de feitelijke situatie in een wijk. In de gebiedsvisies staan de thema's wonen en leven, mobiliteit, energie en klimaat en economie centraal. In dit onderzoek ligt de focus op wonen en leven.

Er zijn binnen de gemeente diverse bronnen beschikbaar die iets zeggen over de sociale en fysieke woonomgeving in de Bossche wijken en buurten. Bronnen die bij de afdeling Onderzoek & Statistiek beschikbaar zijn en voor dit onderzoek zijn gebruikt, zijn onder andere de woningmarktmonitor, de Enquête leefbaarheid & veiligheid (2019) en de Omnibus wijken (2019).

Voor dit onderzoek is daarnaast door de sector Stadsontwikkeling informatie opgehaald uit de wijken en een aantal buurten via een online marketingcampagne, waarmee is doorverwezen naar een digitale vragenlijst. In totaal zijn op deze wijze 11.075 vragenlijsten ingevuld, waarvan er 9.920 bruikbaar waren voor de analyses op wijkniveau. De digitale vragenlijst bestond uit enkele gesloten vragen. Er zijn ook meerdere open vragen gesteld, zodat er voldoende ruimte was voor inwoners om hun mening en ideeën over hun woon- en leefomgeving te delen.

1.3 Leeswijzer

De online marketingcampagne heeft gericht input opgehaald uit de volgende wijken en buurten in de gemeente 's-Hertogenbosch: Binnenstad, de Groote Wielen, Empel, Engelen, Graafsepoort, Maaspoort, de Muntel, de Vliert, Orthenpoort, Noord, Nuland, Rosmalen noord, Rosmalen zuid, Vinkel, West en Zuidoost.

Deze rapportage richt zich op Engelen.

Als eerste wordt in paragraaf 2.1 en 2.2 een beeld geschetst van de feitelijke situatie. Wat zijn kenmerken van de inwoners en de woningvoorraad? Vervolgens staat in de rest van de rapportage de mening van de inwoners centraal. Wat vinden bewoners van hun wijk als het gaat om hun woning, woonomgeving en het aanbod van voorzieningen? Wat maakt Engelen aantrekkelijk om in te wonen? Wat zijn favoriete plekken in Engelen (paragraaf 2.3)?

Paragraaf 2.4 richt zich op het thema verkeer en vervoer in de wijk. Wat vindt men van het parkeren en de verkeersveiligheid? Hoe tevreden is men over de bereikbaarheid van de eigen buurt met verschillende vervoersmiddelen en kan men gemakkelijk in de Binnenstad komen? Over welke vervoersmiddelen beschikt men nu en denkt men over vijf jaar te beschikken? Hoe vinden verplaatsingen binnen Engelen plaats?

In paragraaf 2.5 staat het thema gezond leven centraal. Wat vindt men van de eigen gezondheid en wat kan de gemeente doen om de gezondheid van de inwoners nog verder te verbeteren? Tot slot wordt ingegaan op de gewenste veranderingen in Engelen en onderwerpen die inwoners belangrijk vinden voor de toekomst.

De data voor de figuren in deze rapportage komt uit verschillende bronnen. Bij elk figuur is de bron vermeld.

2. Engelen

644 mensen hebben via de online marketingcampagne een vragenlijst over de wijk Engelen ingevuld. De belangrijkste binding van de respondenten met de wijk Engelen is:

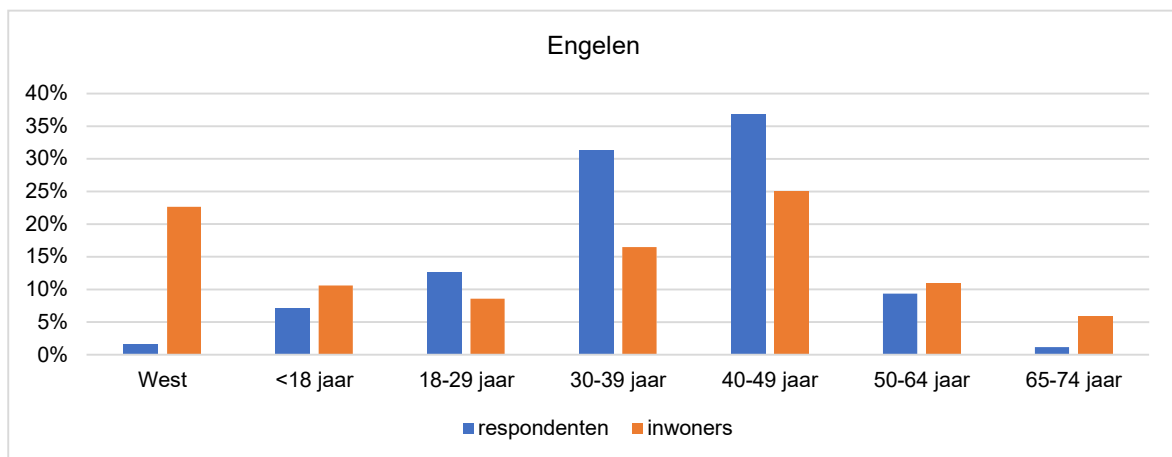
- voor 612 respondenten dat zij wonen in de wijk
- voor 18 respondenten dat zij sporten, wandelen of fietsen in de wijk
- voor 4 respondenten dat zij werken in de wijk
- voor de overige respondenten geldt een andere of combinatie van bovenstaande redenen

De resultaten in dit hoofdstuk gaan over de mening van de respondenten die in de wijk wonen.

2.1 Leeftijdsopbouw en huishoudenssamenstelling

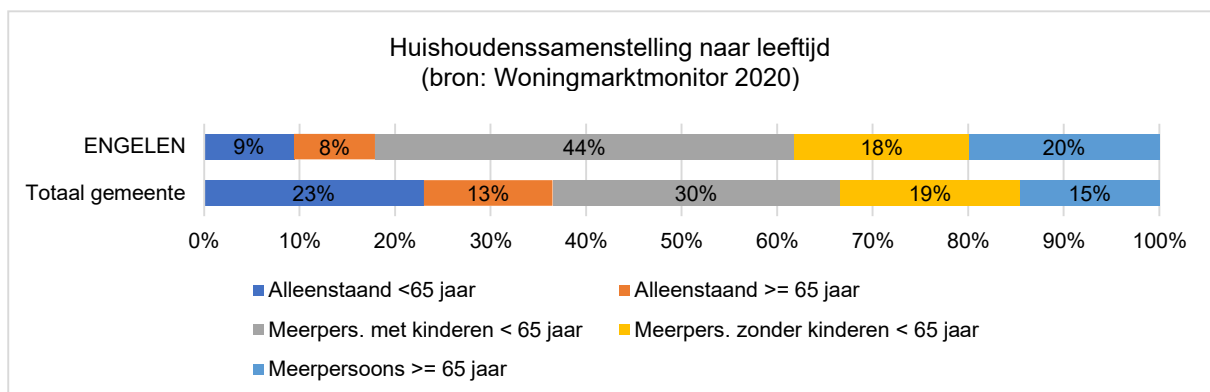
- Er zijn 612 inwoners die in Engelen wonen die een vragenlijst via de online marketingcampagne hebben ingevuld. De leeftijd van de respondenten ligt tussen 13 en 84 jaar. Gemiddeld zijn de respondenten 48 jaar oud. Figuur 2.1 geeft de leeftijdsverdeling van de respondenten in Engelen ten opzichte van de samenstelling van de totale bevolking in deze wijk in 2020.

Figuur 2.1: Leeftijdsopbouw inwoners en respondenten in Engelen (2020)

- In Engelen wonen relatief gezien minder eenpersoonshuishoudens (18%) dan gemiddeld in de gemeente (36%). Het aandeel gezinnen met kinderen in Engelen is met 44% hoger dan in de gemeente als geheel (30%) (Figuur 2.2).

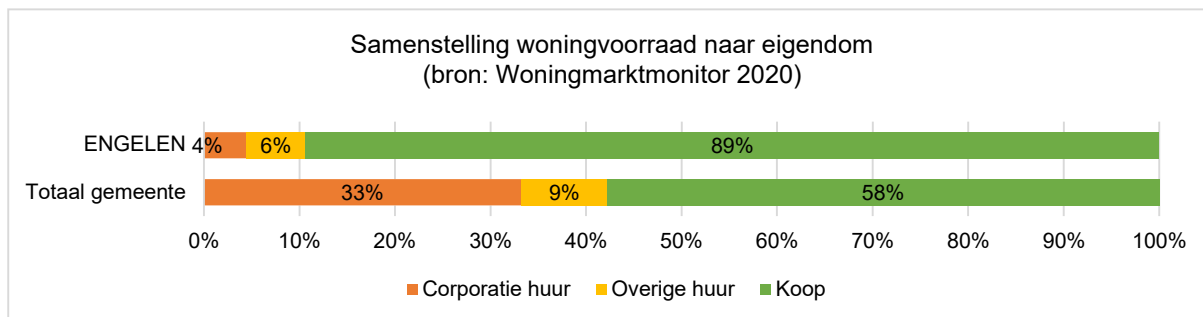
Figuur 2.2: Huishoudenssamenstelling naar leeftijd hoofdbewoner (2020)

2.2 Kenmerken woningvoorraad

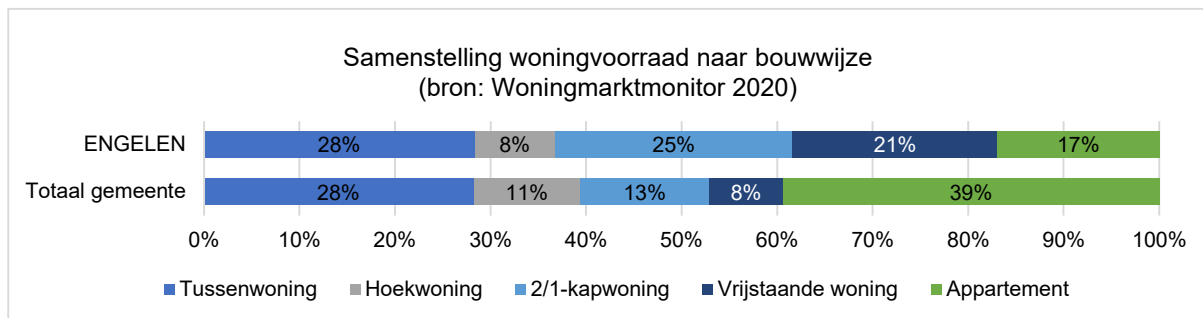
- Begin 2020 telt Engelen 2.230 woningen. Bijna 90% hiervan is een koopwoning. Dat aandeel is beduidend hoger dan in de gemeente als geheel (58%) (Figuur 2.3).

Figuur 2.3: Samenstelling woningvoorraad naar eigendom (2020)

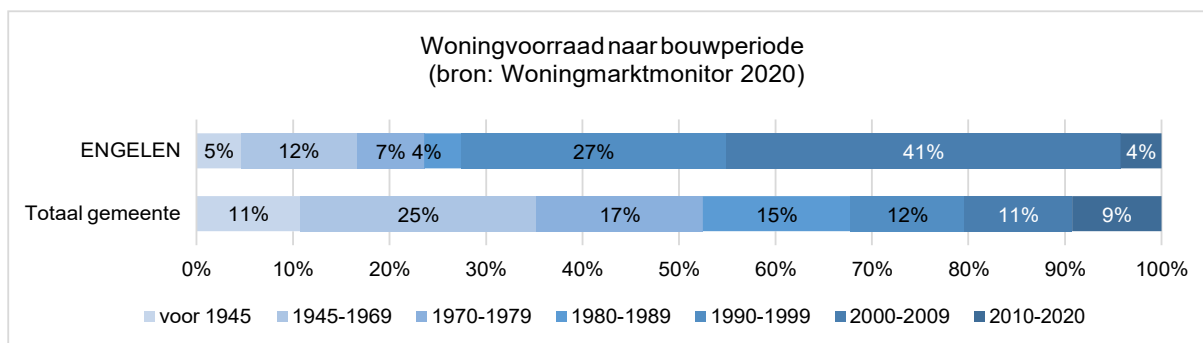
- In Engelen staan meer 2-onder-1-kapwoningen (25%) en vrijstaande woningen (21%) dan in de gemeente als geheel (respectievelijk 13% en 8%) (Figuur 2.4).

Figuur 2.4: Samenstelling woningvoorraad naar bouwwijze (2020)

- Ongeveer 40% van de woningen in Engelen is gebouwd tussen 2000 en 2009. Ruim een kwart is tussen 1990 en 1999 gebouwd (Figuur 2.5).

Figuur 2.5: Samenstelling woningvoorraad naar bouwperiode (2020)

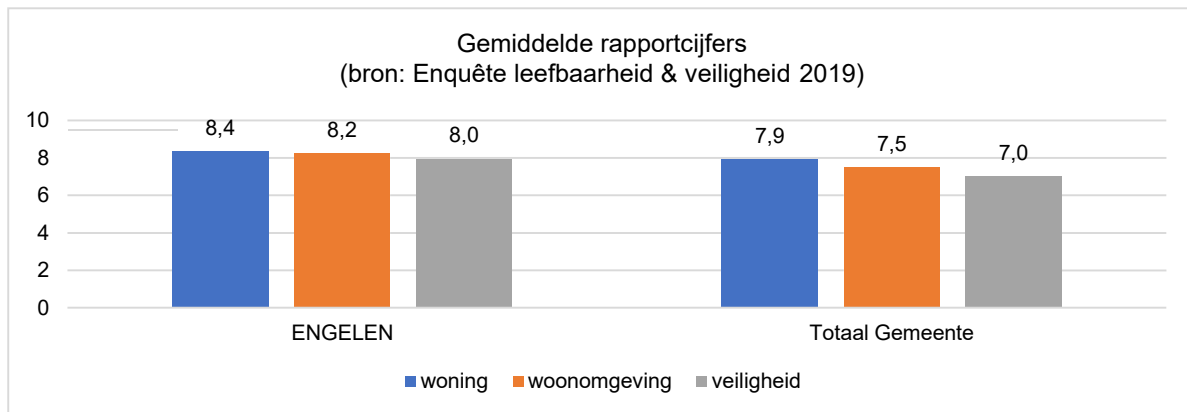

2.3 Wat vinden bewoners van hun wijk?

2.3.1 Algemene indruk van Engelen

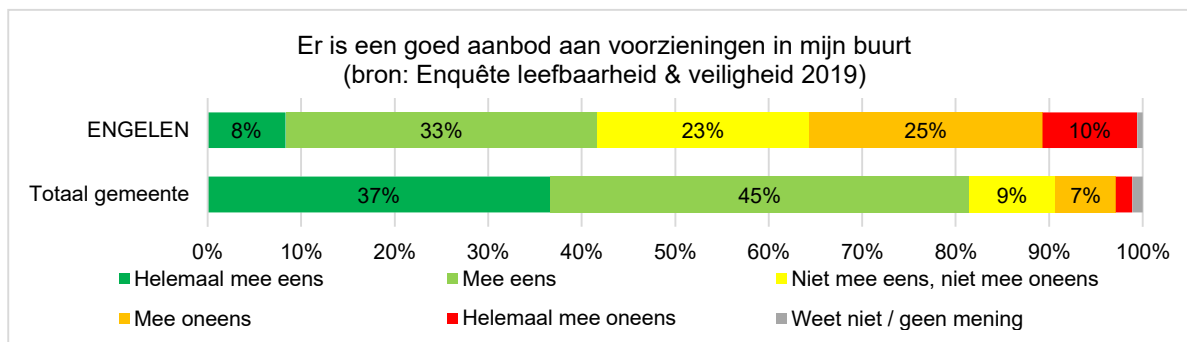
- Uit de Enquête leefbaarheid & veiligheid die in het najaar van 2019 is gehouden, blijkt dat inwoners van Engelen gemiddeld een 8,4 als rapportcijfer voor hun woning geven en een 8,2 voor hun woonomgeving. De gemiddelde rapportcijfers zijn hoger dan die in de gemeente als geheel (Figuur 2.6).
- De veiligheid in hun buurt waarderen inwoners van Engelen met een 8,0 gemiddeld als rapportcijfer, tegenover een 7,0 als gemeentelijk gemiddelde.

Figuur 2.6: Gemiddelde rapportcijfers voor woning, woonomgeving en veiligheid (2019)

- Uit de Enquête leefbaarheid & veiligheid die in het najaar van 2019 is gehouden, blijkt dat 42% van de inwoners van Engelen vindt dat er een goed aanbod van voorzieningen in hun buurt is. 35% is het daar (helemaal) niet mee eens (Figuur 2.7).
- 92% van de inwoners van Engelen is (zeer) tevreden over de groenvoorzieningen in hun buurt.

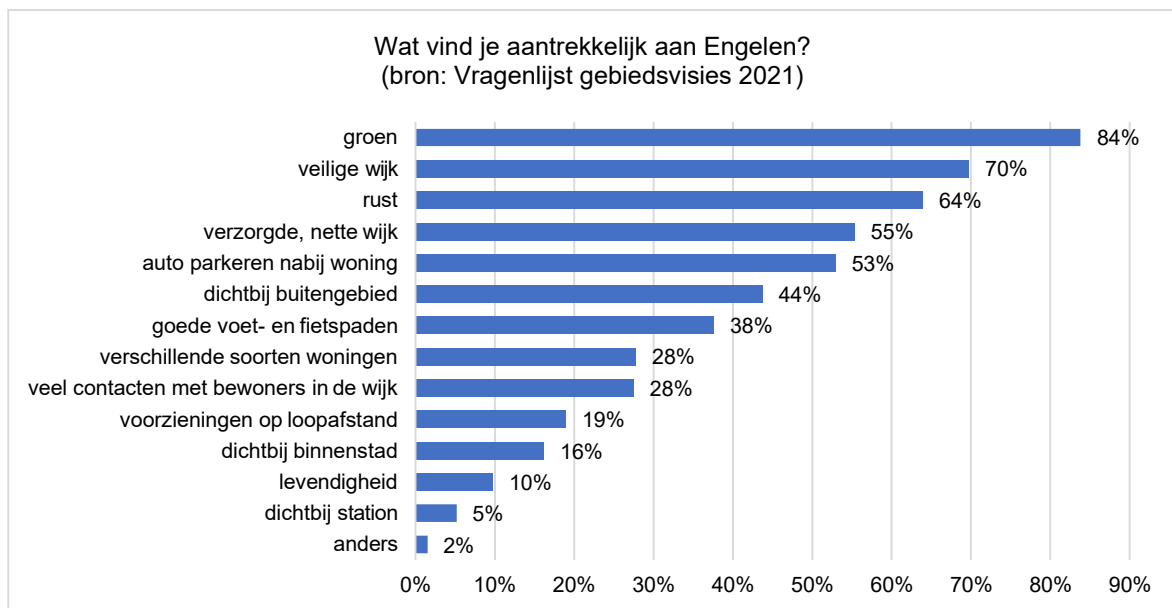
Figuur 2.7: Tevredenheid over voorzieningenaanbod in de buurt (2019)

2.3.2 Wat maakt Engelen aantrekkelijk om in te wonen?

- Respondenten die in Engelen wonen en de vragenlijst voor de gebiedsvisies hebben ingevuld, geven een 8,4 als gemiddeld rapportcijfer voor het wonen in hun wijk. In de gemeente als geheel is dat een 7,9.
- Bijna 85% van de respondenten die in Engelen wonen, vindt het aantrekkelijk dat er veel groen is (Figuur 2.8). De veiligheid (70%) en de rust (64%) worden ook door een meerderheid van de respondenten prettig gevonden aan Engelen.
- Ongeveer de helft van de respondenten vindt het aantrekkelijk dat Engelen een verzorgde nette wijk is (55%) waar de auto dichtbij de eigen woning geparkeerd kan worden (53%).

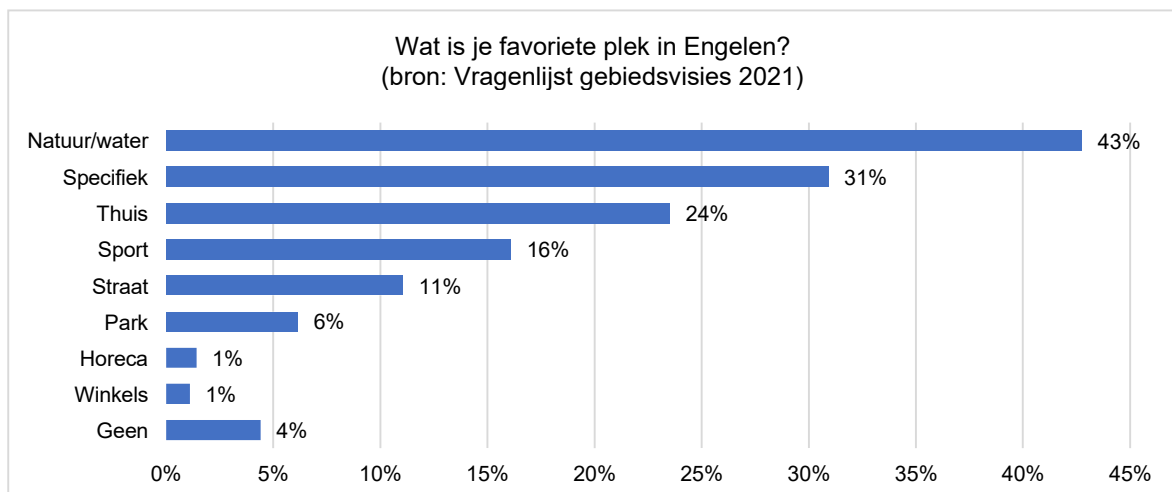
Figuur 2.8: Wat vind je aantrekkelijk aan Engelen? (in % van respondenten)

2.3.3 Wat zijn favoriete plekken in Engelen?

- Bijna 45% van de respondenten die in Engelen wonen, geeft aan dat hun favoriete plek in de wijk natuur of water in de wijk is. Daarbij worden onder andere het Engelermeer en de Maas genoemd (Figuur 2.9). Circa 30% noemt specifieke straten of plekken in Engelen waaronder de omgeving van de kastelen, de dijk en speeltuin of kinderboerderij. De eigen woning, straat of buurt is bij bijna een kwart de favoriete plek in Engelen.

Figuur 2.9: Favoriete plek in Engelen (in % van respondenten)

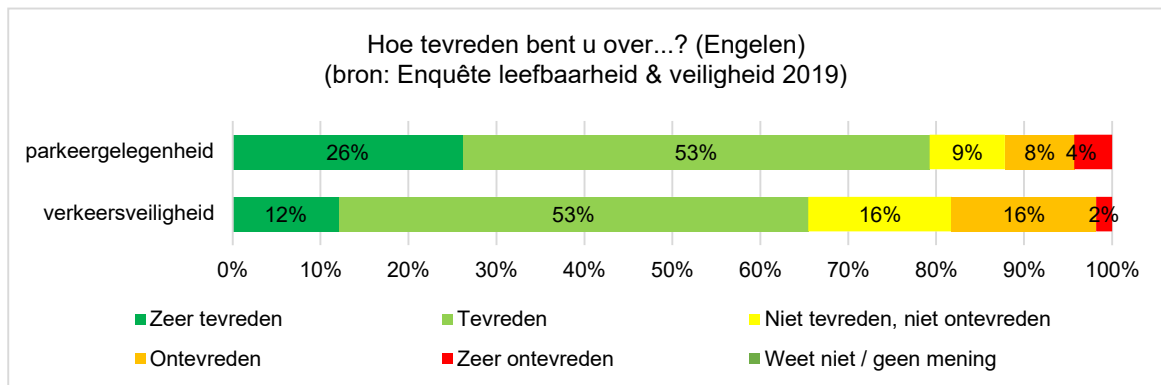

2.4 Verkeer en vervoer

2.4.1 Algemene indruk parkeren en verkeer

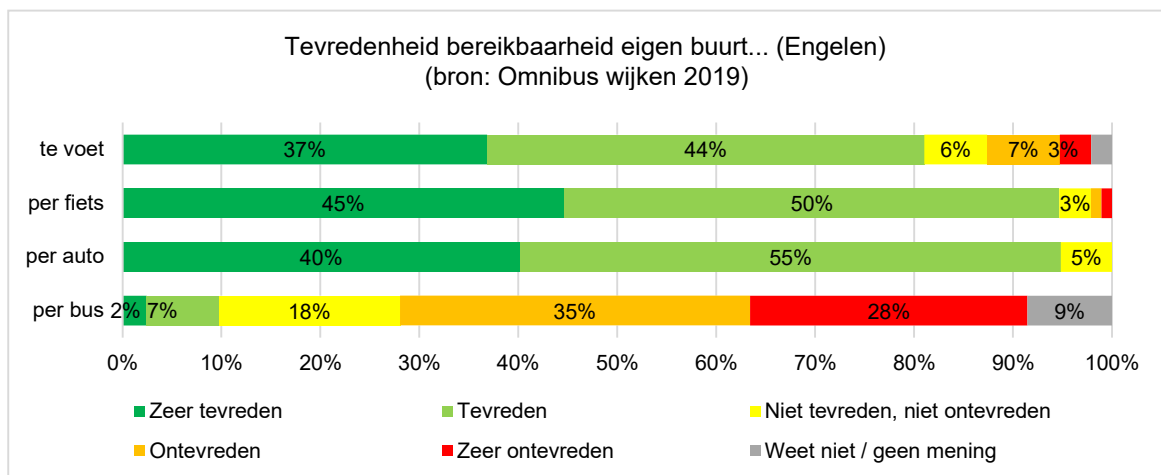
- Uit de Enquête leefbaarheid & veiligheid die in het najaar van 2019 is gehouden, blijkt dat bijna 80% van de inwoners (zeer) tevreden is over de parkeergelegenheid in hun buurt.
- 65% van de inwoners van Engelen is (zeer) tevreden over de verkeersveiligheid in hun buurt en 18% is hier (zeer) ontevreden over (Figuur 2.10).

Figuur 2.10: Tevredenheid inwoners Engelen met parkeergelegenheid en verkeersveiligheid (2019)

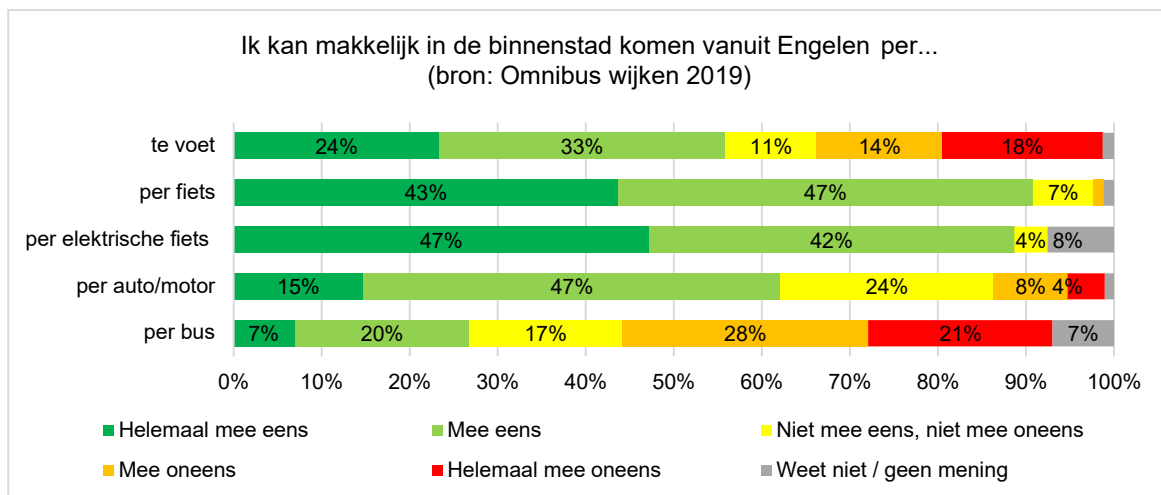
- De Enquête Omnibus wijken die in het najaar van 2019 is gehouden, laat zien dat inwoners van Engelen het meest tevreden zijn over de bereikbaarheid van de eigen buurt per fiets en per auto. Het meest ontevreden zijn inwoners over de bereikbaarheid per bus (Figuur 2.11).

Figuur 2.11: Tevredenheid inwoners Engelen met bereikbaarheid eigen buurt (2019)

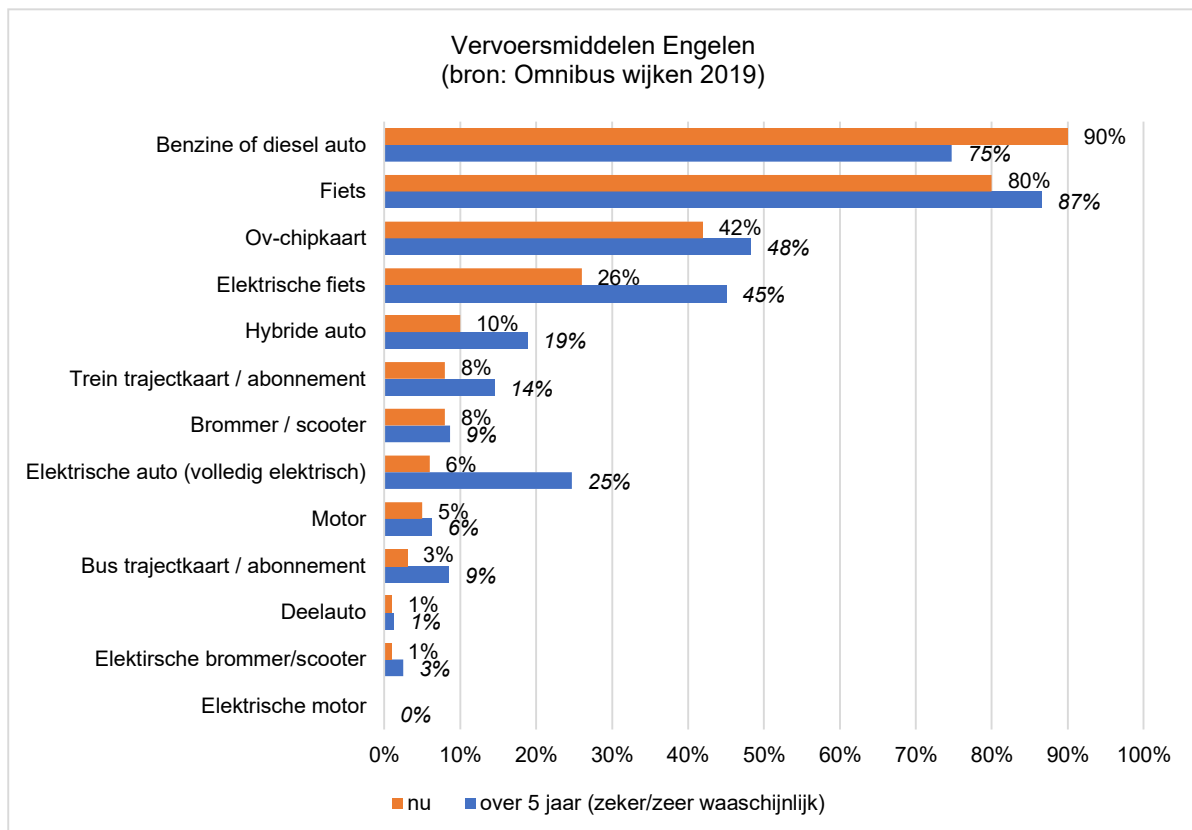
- Uit de Enquête Omnibus wijken die in het najaar van 2019 is gehouden, blijkt dat inwoners van Engelen het meest tevreden zijn over de bereikbaarheid van de binnenstad per (elektrische) fiets vanuit hun eigen wijk. Het meest ontevreden zijn zij over de bereikbaarheid van de binnenstad per bus (Figuur 2.12).

Figuur 2.12: Ervaren bereikbaarheid binnenstad vanuit Engelen (2019)

- Uit de Enquête Omnibus wijken die in het najaar van 2019 is gehouden, blijkt dat 90% van de inwoners van Engelen beschikt over een benzine of diesel auto en 80% over een fiets.
- Over vijf jaar denken minder inwoners te beschikken over een benzine of diesel auto (75%) en denken meer inwoners te beschikken over een elektrische auto (25%) of hybride auto (19%). Ook het aandeel inwoners dat over vijf jaar denkt te beschikken over een elektrische fiets neemt toe (26% in 2019 en 45% over vijf jaar) (Figuur 2.13).

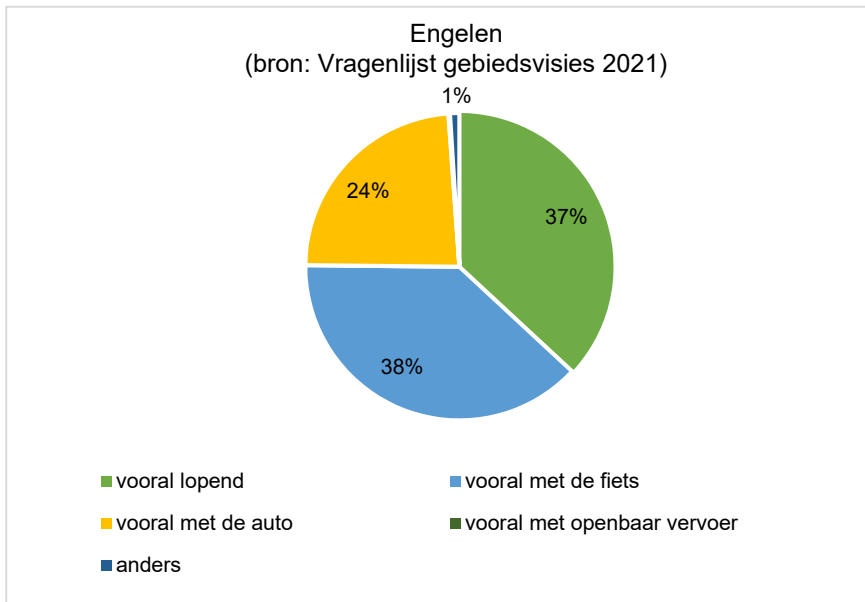
Figuur 2.13: Vervoersmiddelen waarover inwoners Engelen beschikken (2019)

2.4.2 Hoe verplaatsen inwoners zich binnen de wijk?

- Respondenten die in Engelen wonen en de vragenlijst voor de gebiedsvisies hebben ingevuld, verplaatsen zich binnen hun wijk vooral met de fiets (38%) of lopend (37%) (Figuur 2.14).

Figuur 2.14: Hoe verplaats je je binnen de wijk? (in % van respondenten)

2.5 Gezond leven

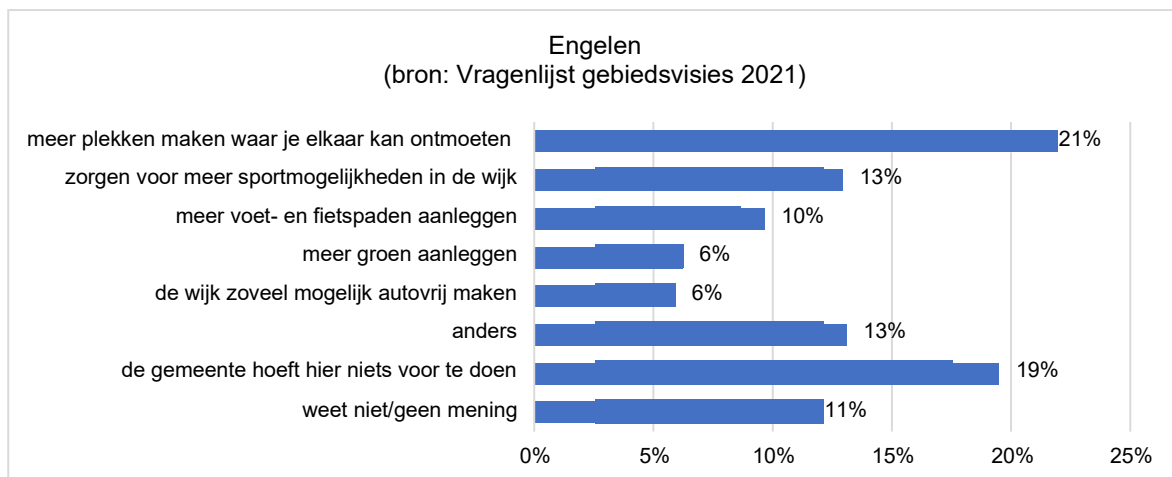
2.5.1 Algemene indruk gezond leven

- Uit de Enquête leefbaarheid & veiligheid die in het najaar van 2019 is gehouden, blijkt dat inwoners van Engelen een gemiddeld rapportcijfer van 7,8 geven aan zichzelf voor gezond leven, tegenover een gemiddeld rapportcijfer van 7,5 in de gemeente als geheel.
- Bijna 71% van de inwoners van Engelen ervaart de eigen gezondheid als (zeer) goed. In de gemeente als geheel is dat 63%.

2.5.2 Hoe kan gemeente de gezondheid van bewoners (nog verder) verbeteren?

- In de enquête die voor de gebiedsvisies is gehouden, geeft een vijfde van de respondenten die in Engelen wonen aan dat de gemeente meer plekken zou kunnen maken om elkaar te ontmoeten om de gezondheid van bewoners (verder) te verbeteren (21%).
- Ongeveer eenzelfde deel vindt dat de gemeente niets hoeft te doen om de gezondheid van bewoners in Engelen (verder) te verbeteren (19%) (Figuur 2.15).

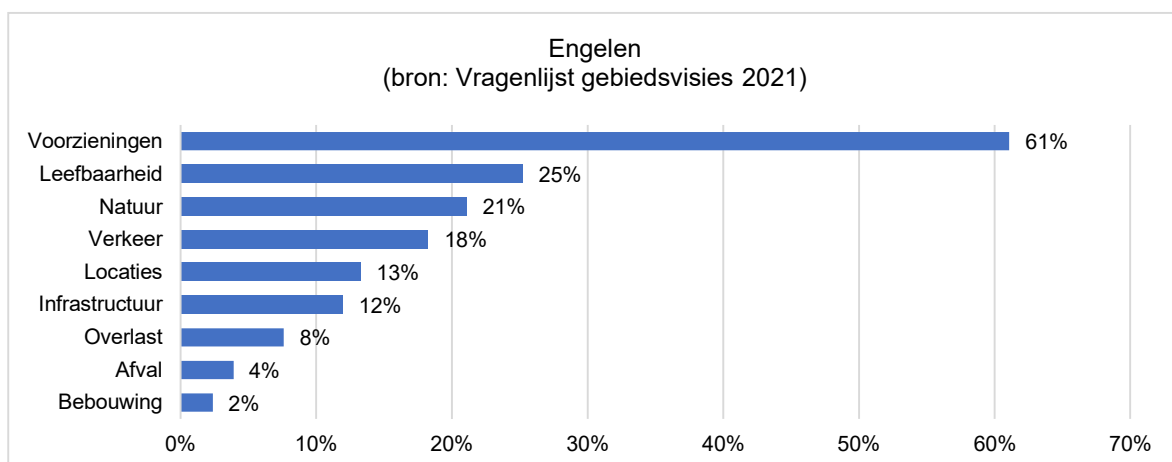
Figuur 2.15: Wat kan de gemeente doen om de gezondheid van bewoners in je wijk (nog verder) te verbeteren?

2.6 Gewenste veranderingen in Engelen

- De antwoorden op de open vraag naar gewenste verbeteringen en veranderingen in de wijk zijn gegroepeerd in een aantal thema's: leefbaarheid, natuur, voorzieningen, verkeer, locaties, afval, overlast, infrastructuur en bebouwing.
- Circa 60% van de respondenten die de vragenlijst voor de gebiedsvisies hebben ingevuld voor Engelen en iets zouden willen veranderen of verbeteren in Engelen, noemt voorzieningen. Het gaat daarbij vooral om openbaar vervoer, winkels, horeca en speelgelegenheid voor kinderen.
- Een kwart noemt een onderwerp dat met de leefbaarheid in de wijk te maken heeft. Vooral aandacht voor elkaar is in dit kader genoemd. Daarbij kan gedacht worden aan verbinding tussen bewoners, elkaar ontmoeten, saamhorigheid en gezelligheid. Maar ook aan een betere veiligheid in de wijk.
- Aspecten die met natuur te maken hebben betreffen vooral parken, groenvoorzieningen in het algemeen, natuurbeheer en maaien en bomen. Bij verkeer gaat het in Engelen met name om verkeersoverlast, hard rijden en parkeergelegenheid. Bij infrastructuur noemen bewoners vooral fietspaden, bestrating, voet- en wandelpaden. Ook aanlegplaatsen voor pleziervaart worden genoemd. Overlast betreft vooral algemene geluidsoverlast en overlast van burens. Bewoners die iets rondom het thema afval noemden, hebben vooral aangegeven dat er iets zou moeten gebeuren aan zwerfvuil in de wijk. Bij bebouwing noemen zij met name woningen voor senioren, nieuwbouw en starterswoningen (Figuur 2.16).

Figuur 2.16: Als je iets in je wijk zou mogen verbeteren/veranderen wat zou dat dan zijn?

2.7 Belangrijke onderwerpen voor de toekomst van Engelen

- De antwoorden op de open vraag wat het belangrijkste onderwerp voor de toekomst van de wijk is, zijn gegroepeerd in een aantal thema's: leefbaarheid, criminaliteit, infrastructuur, voorzieningen, groen, verkeer, woningen, milieu, groepen en locaties.
- Bijna 35% van de respondenten die de vragenlijst voor de gebiedsvisies hebben ingevuld voor Engelen, noemt leefbaarheid als het belangrijkste onderwerp voor de toekomst van Engelen. Vooral aandacht voor elkaar is in dit kader genoemd. Daarbij kan gedacht worden aan verbinding tussen bewoners, elkaar ontmoeten en saamhorigheid. Maar ook aan rust in de wijk en het schoon/netjes houden en het onderhoud van de wijk.
- Voorzieningen zijn voor ongeveer 30% van de respondenten een belangrijk onderwerp voor de toekomst. Het gaat daarbij vooral om openbaar vervoer, voorzieningen in het algemeen, winkels, horeca en sportgelegenheid.
- Bijna een kwart van de respondenten noemt iets wat behoort tot het thema infrastructuur. In verreweg de meeste gevallen gaat het om de bereikbaarheid van de wijk.
- Ruim 15% van de respondenten vindt criminaliteit een belangrijk onderwerp. Daarbij worden vooral veiligheid en overlast genoemd.
- Onder het thema groen vallen vooral groenvoorzieningen in het algemeen en parken.
- Milieu wordt door 11% van de respondenten in Engelen een belangrijk onderwerp gevonden. Daarbij wordt met name aandacht voor duurzaamheid genoemd en windmolens. Op ruime afstand gevolgd door energieverbruik, luchtkwaliteit en verduurzaming van de woningen. Bij het thema groepen verdienen ouderen en jongeren aandacht. Verkeer betreft met name verkeersveiligheid, op enige afstand gevolgd door het autoluw maken van de wijk en parkeergelegenheid (Figuur 2.17).

Figuur 2.17: Wat is, volgens jou, het belangrijkste onderwerp voor de toekomst van je wijk?

